

sorsára vonatkozó iratok.) A főcsoportokon belül kisebb egységeket különböztetnek meg az írások nyelve, témája és formája (autográf illetve gépirásos) szerint. A rendezés logikus és tökéletesen áttekinthető.

F. Csanak Dórának a hagyatékot ismerető rövid írása jóval több, mint az ilyenkor szokásos bevezetések. A kis tanulmány — miközben létszólólag csak időrendi vázlatot ad az anyag felméréséhez, rendszerezéséhez — néhány elgondolkoztató megállapításával, a tisztázásra, felderítésre váró kérdések pusztá felemelítésével hasznos és termékeny irányba lendíti meg a problémákra érzékeny kutató fantáziáját.

Rusznayk Márta

Zalka Máté: Az éneklő bőrtön. 1—2. köt. Az előszót írta: Hidas Antal. Válogatta, szerkesztette és jegyzetekkel ellátta: Rét Rózsa. Bp. 1967. Magvető K. 793: 616.

Három évtizednek kellett elteltie az író halála után, hogy Zalka Máté elbeszéléseinek eddigi legteljesebb kiadását vehessük kezünkbe. Írásainak útja talán legteljesebben példázza az emigrációba kényszerült író sorsát. A húszas-harmincas évek fordulóján, amikor elbeszéléseinek java született, hazai környezetben is egyik legnépszerűbb szocialista írónk lehetett volna, ha írásai szabadon eljuthatnak mindazokhoz, akiknek szánta. Mert Zalka Mátét ismerték és szerették mindenütt, ahova regényei, elbeszélései eljutottak és megjelentek: a moszkvai Sarló és Kalapácsban, a New York-i Új Előrében, a kassai és kanadai Magyar Munkásban. Népszerűségére csak egyetlen példát: az Új Előre szerkesztősége, s az egész amerikai magyar munkásmozgalom komolyan foglalkozott egy időben azzal a gondolattal, hogy Zalkát hívják meg a lap szerkesztőjének.

Könyvkiadásunk most is, mint korábban Kis Lajos *Vörös város*ának kiadásával, értékes szolgálatot tett az irodalomtörténeti kutatás számára is. Nem csupán azzal, hogy elbeszélései között megjelentette Zalka Máténak két, magyarul eddig ismeretlen kisregényét, a *Mese az örök békéről* és a *Hős szabócska* címűeket, melyeket a korabeli kritika a húszas évek legjobb írásai között tartott számon, hanem azzal is, hogy felhívja a figyelmet, ideje lenne véglegesen tisztázni Zalka Máté helyét a magyar szocialista irodalomban. Mert mindeddig irodalomtörténetírásunk olyan képet próbált festeni Zalka Mátéről, hogy mint író, töredékben maradt, nagy-szabású regénysorozatok tervei foglalkoztaták, s ugyanakkor nem vett tudomást a megvalósult, kisebb igényű munkáiról. Egyfajta romantikus látásmód szülte ezt az el-

képzelést, amely talán attól félt, nehogy a forradalmi háborúk hőseit megfosszák az író nevét övező legendáktól. Erre azonban nincs szükség, mert Zalka elbeszélései önmagukért beszélnek. Az írásokon átsütő közvetlen valóságélmény, az egyszerű emberek középpontba állítása, kik a történelem alakítása során maguk is változnak, fejlődnek, anélkül, hogy ráébrednének hősi mivoltukra — ebben talán Karikás Frigyes elbeszéléseinek hőseire emlékeztet leginkább — ezek Zalka Máté emberábrázolásának legfőbb erényei. Azt is meg kell vallanunk azonban, hogy mai szemmel olvasva és újraolvasva ezeket az elbeszéléseket, fényük, a leírás, meseszövevény közvetlensége, kissé megkopott, vesztett abból a hatásából, amely írójukat ismertté tette. S ez megérződik helyenként az író nyelvén is, mintha napi penzumként róttá volna a sorokat, hogy anyanyelvén írva, az emigrációban is megmaradhasson magyar írónak. S éppen a most kiadott elbeszélések mutatják legjobban, hogy Zalka Máté, korának írva, szocialista irodalmunk időtálló, értékes dokumentumait alkotta meg.

Hidas Antal szép, de szemmel láthatóan más, korábbi alkalomra írott bevezetőjével kapcsolatban egyetlen filológiai észrevételünk van. A *Falu a ködben* címmel idézett regény, amely a magyar irodalomban elsőként mutatja be a parasztság útját a szocializmus felé, *Túl a ködön* címmel a New York-i Új Előrében jelent meg.

Kovács József

Révai József: Válogatott történelmi írások. 1—2. köt. Válogatta és a jegyzeteket készítette: F. Majláth Augusztá. A jegyzetek elkészítésében közreműködtek: Stir Miklós és Vida István. Bp. 1966. Kossuth K. — MTA Irodalomtörténet Intézete. 327; 510.

A Majláth Augusztá válogatásában és jegyzetelésében, a Kossuth Kiadó által megjelentetett két Révai kötetnek elsősorban Révai József politikusi karaktere, politikai szemlélete s ideológiája kialakulásának és kibontakozásának dokumentálása szempontjából van nagy jelentősége, de mivel ő maga a magyar kommunista párt egyik vezető egyénisége volt, így a kötetben közölt cikkek, tanulmányok egyben a magyar proletárforradalom 1919 utáni programjának, a munkásmozgalom legalapvetőbb kérdéseinek perdöntő dokumentumai is. Irodalmi, irodalomtörténeti vonatkozásai a köteteknek csak e központi jelentőségű problémáknak közvetetten az irodalomra és irodalomtörténetre is kiható, meghatározó szerepében vannak. Révai irodalmi, irodalompolitikai jellegű tanulmányai és cikkei a címben is jelzett tematikai körülhatárolásból következően nem szerepelnek a válogatásban.